

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 37.015.3 (043.3)

VRABII VIOLETA

**DIMENSIUNI PSIHOSOCIALE
ALE DEZVOLTĂRII PERSONALE A CADRULUI DIDACTIC**

Specialitatea 511.03 – Psihologie socială

**Autoreferatul
tezei de doctor în psihologie**

CHIȘINĂU, 2019

**Teza a fost elaborată în cadrul sectorului Asistența Psihologică în Educație
a Institutului de Științe ale Educației**

Conducător științific:

Bolboceanu Aglaida, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, Institutului de Științe ale Educației.

Referenții oficiali:

Racu Igor, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, UPS „I. Creangă”

Potâng Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar, USM

Componența Consiliului Științific Specializat:

Jelescu Petru, președinte, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Paladi Oxana, secretar științific, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Bucun Nicolae, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Platon Carolina, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Rusnac Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Gonța Victoria, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Susținerea publică a tezei va avea loc la 01.02.2019, ora 13⁰⁰, în ședința Consiliului Științific Specializat D 511.03-20 din cadrul Institutului de Științe ale Educației, Chișinău, str. Doina 104, sala 212.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Institutului de Științe ale Educației și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 27 decembrie 2018.

Secretarul științific al Consiliului Științific Specializat:
doctor în psihologie, conferențiar universitar

 Paladi Oxana

Conducător științific:

doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător

 Bolboceanu Aglaida

Autor:

 Vrabii Violeta

© Vrabii Violeta, 2019

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Societatea contemporană – care este una a cunoașterii și schimbărilor permanente – solicită cadrului didactic o nouă dinamică de adaptare la condițiile și cerințele actuale, necesare pentru a se realiza atât în plan personal, precum și în cel profesional. Promovarea educației de calitate în învățământ reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea continuă a cadrului didactic, aceasta devenind tot mai solicitată pe fondul dinamicii educaționale și sociale. Documentele de politici educaționale direcționează spre oportunități continue pentru dezvoltarea competențelor personale și profesionale ale cadrelor didactice – Codul Educației [8]; Standardele de competență profesională a cadrului didactic din învățământul general, care motivează cadrele didactice pentru o învățare pe tot parcursul vieții și care sporesc responsabilitățile fiecărui cadru didactic pentru reușita propriei cariere [26]; Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2011 – 2020 „Educația – 2020” prin punerea în practică a învățării pe tot parcursul vieții, creșterea calității și eficienței proceselor de educație și învățare; promovarea echității, coeziunii sociale și poziției civice active [27].

Schimbarea în plan personal reprezintă o experiență individuală unică ce orientează formarea și dezvoltarea competențelor cadrului didactic în vederea creșterii nivelului adaptării la solicitări și a dezvoltării profesionale în acord cu transformările din sistemul și procesul educațional. Dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic trebuie orientate spre persoana în individualitatea sa, spre descoperirea autentică a Sinelui, prin care persoana se include nu doar într-o activitate de cunoaștere și autocunoaștere, dar într-o adaptare creativă în procesul educațional, reglare afectiv – motivațională a comportamentului.

Personalitatea cadrului didactic reprezintă o structură deschisă de trăsături compensatorii, care permit confruntarea continuă a condițiilor interne cu invariații externe, se dezvoltă ca o individualitate, unică și originală, asigurând premise favorizante pentru o competență didactică cu adevărat personală, în cadrul căreia planul normativ al profesiei se intersectează cu planul emergent al persoanei, menționa S. Marcus [13].

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificarea problemei de cercetare. Conceptul *dezvoltare personală* este unul multidimensional, și în evoluția sa, are o traiectorie destul de complexă, distinctă prin personalitățile care i s-au dedicat. Termenii de la care a pornit conceperea științifică a dezvoltării personale pot fi generalizați astfel: principiul individualizare, expus în psihologia analitică de C. Jung [apud 11, 12]; în psihologia umanistă – tendința de autoactualizarea sinelui, susținută de C. Rogers [23, 50], nevoia de autoactualizare, în viziunea lui A. Maslow [14, 49]; în psihosociologie – teoria interacționistă de dezvoltare a Eului în relații

interpersonale, expusă de Ch. Cooley, G. Mead [apud 7]; conceptele psihosociale despre Eu ca organizator al cunoașterii și reglator afectiv – motivațional al comportamentului, analizate de A.A. Pratkanis, A. Greenwald, generalizate de M. Zlate [apud 44].

În România, conceptul *dezvoltare personală* este studiat și promovat prin contribuția psihologului Iolanda Mitrofan, care a elaborat acest concept pe fundamente originale, inovatoare ale psihoterapiei experimentale, în baza unificării complexe a dezvoltării personale [16]; prin abordarea de către M. Caluschi a Împlinirii sinelui și a Hartei mentale – dezvoltare personală [6]. I. Mânzat a cercetat procesul de împlinire a sinelui [15]; creșterea personală ca un criteriu ce sporește eficiența personalității și abordarea psihosocială a Eului, valorificate de M. Zlate [44, 45].

În domeniul abordat există studii și ale autorilor din Republica Moldova. Menționăm următoarele direcții de cercetare: I. Racu [21] – dezvoltare și imaginea de sine; I. Negură [18, 19], S. Rusnac [24] – optimizarea stării de bine, satisfacția muncii; L. Savca [25] – despre fericire și armonie; N. Bucun [4], A. Bolboceanu, A. Cucer [1, 2] – concepte teoretice și implementări practice ale dezvoltării personale în învățarea pe tot parcursul vieții; O. Paladi [20], S. Tolstaia [28] – importanța sinelui în dezvoltarea umană și rolul psihologului în procesul dezvoltării; C. Platon, N. Buraga [46] – rolul resurselor personale pentru pasiunea profesională a cadrelor didactice; E. Moga [17] – atributele dezvoltării personale; T. Callo [5], M. Cojocaru-Borozan [9], L. Pogolșa, N. Vicol, [29, 30] – dezvoltarea profesională a cadrelor didactice.

Cercetările nominalizate cuprind domenii profunde și vaste ale studiului psihosocial al dezvoltării personale, în special evidențiindu-le pe cele ce vizează dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și necesitatea realizării continue a acesteia. Spre regret, constatăm că dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic sunt descrise parțial, iar în unele cazuri lipsește claritatea conceptului.

Problema de cercetare rezidă în discordanța dintre oportunitatea promovării dezvoltării personale în contextul dezvoltării/formării profesionale continue și insuficiența cercetărilor cu caracter teoretico-aplicativ al dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic.

Scopul cercetării: Determinarea dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic și implementarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Obiectivele cercetării: analiza teoretică a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; identificarea opiniei cadrului didactic privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunilor

afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; argumentarea conceptuală a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; elaborarea și validarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Metodologia cercetării: s-a constituit dintr-un ansamblu de Metode teoretice: documentarea științifică, analiza și sinteza științifică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică; Empirice: observarea, chestionarul, testul, metoda focus – grupului, experimentul de constatare, formativ și de control; Instrumente statistice utilizate: coeficientul de corelație liniară Bravais–Pearson; testul t pentru a determina semnificația diferenței între variabile; metodele neparametrice de prelucrare a datelor statistice au fost: criteriul U–Mann–Whitney și metoda ce determină semnificația diferenței între grupurile perechi – testul Wilcoxon; calcule în procente, interpretarea datelor prin diagrame, tabele.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în sistematizarea reperelor teoretice cu privire la dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; sistematizarea ideilor, nevoilor/trebuințelor personale privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunilor afectiv – motivaționale și diferențele de manifestare, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei; elaborarea modelului și programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea, din punct de vedere teoretic și praxiologic, a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic, fapt care a condus la elaborarea conceptului și modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, a programului și a demersului acțional, asigurând astfel dezvoltarea personală a cadrului didactic în dimensiunile cognitivă, afectivă și motivațională.

Semnificația teoretică constă în definirea *conceptului dezvoltare personală* din perspectivele psihologică, psihosocială, pedagogică; determinarea constructelor dimensiunii psihosociale și a elementelor constitutive ale dezvoltării personale a cadrului didactic; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunii psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; elaborarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*; stabilirea condițiilor facilitatoare de dezvoltare personală; argumentarea importanței dezvoltării personale a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale eficiente.

Valoarea aplicativă constă în elaborarea și aplicarea chestionarului „Dezvoltarea personală a cadrului didactic” prin care am structurat un sistem de idei și motivații personale privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea corelației dintre elementele dimensiunilor

afectiv – motivaționale și a diferențelor de manifestare, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei; crearea unei baze metodologice complexe de realizare a dezvoltării personale prin elaborarea și validarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, aplicarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*. Modelul propus contribuie la creșterea personală a cadrului didactic, creează premise pentru asigurarea calității formării/dezvoltării profesionale continue.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Definirea conceptului: Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială este formațiunea complexă a evoluției Eului, creștere personală prin organizarea cunoașterii și autocunoașterii, reglării afectiv – motivațională a comportamentului, influențată de particularitățile de vârstă, profesionale, sociale de dezvoltare a persoanei, ce determină schimbarea intrapersonală și eficientizarea relațiilor interpersonale a cadrului didactic în învățarea pe tot parcursul vieții a educației adulților – oferă cercetării valoare atât din punct de vedere teoretic, precum și praxiologic.
2. Fundamentarea teoretico-aplicativă a modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* a permis să promovăm un șir de acțiuni pentru eficientizarea dezvoltării personale a cadrului didactic prin programul formativ realizat pe dimensiunile cognitivă, afectivă, motivațională.
3. Studiul experimental al dimensiunii cognitive prin chestionarul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic* a permis integrarea unui conținut generalizator de idei, nevoi/trebuințe personale ale cadrului didactic privind necesitatea dezvoltării personale.
4. Dimensiunile afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale a cadrului didactic prin elementele – maturitate emoțională, automotivare, autoeficacitate – se manifestă diferențiat, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei.
5. Realizarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, ce reprezintă un complex integrat format din ședințe de cunoaștere/autocunoaștere, de reglare afectiv – motivațională a comportamentului, a produs modificări calitative în dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost implementate prin programul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* realizat cu

personalul științifico-didactic de la Academia de Studii Economice a Moldovei, cu cadrele didactice de la Colegiul „V. Lupu” din Orhei, modulele tematice, trainingul formativ în stagiile de formare profesională continuă a cadrelor didactice, promovate la Institutul de Științe ale Educației.

Aprobarea rezultatelor științifice s-a realizat la ședințele sectorului Asistența Psihologică în Educație din cadrul Institutului de Științe ale Educației în anii 2014-2017. Rezultatele importante ale cercetării au fost reflectate în publicațiile și comunicările prezentate la forurile naționale și internaționale.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetării au fost elucidate în 18 lucrări științifice publicate: autor în două monografii colective – [1], [2]; coautor în compendiul științifico-didactic [29], 1 articol în revista de categoria B [39]; 3 articole în reviste specializate de categoria C [33, 34, 37]; 11 publicații în materialele conferințelor naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei. Lucrarea include introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 176 de surse bibliografice, 18 anexe, 128 pagini text de bază, 14 figuri, 29 de tabele.

Cuvinte-cheie: autoeficacitate, automotivare, dimensiune afectivă, dimensiune cognitivă, dimensiune motivațională, dezvoltare personală, cadru didactic, maturitate emoțională, dimensiuni psihosociale ale dezvoltării personale.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt expuse premisele teoretice și cele practice care fundamentează actualitatea și importanța problemei abordate; sunt formulate scopul, obiectivele, problema științifică de cercetare; importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; modul în care s-au aprobat rezultatele tezei.

Capitolul 1. Repere teoretice cu privire la dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic prezintă o analiză a evoluției conceptului *dezvoltare personală* din perspectivele psihologică, psihosocială, pedagogică. Fundamental ne-am bazat pe conceptele psihosociale despre Eu ca organizator al cunoașterii și reglator afectiv – motivațional al comportamentului, analizate de A. A. Pratkanis, A. Greenwald; despre actualizarea Sinelui/autoactualizare în abordările lui C. Rogers și A. Maslow, generalizate de M. Zlate [apud 44], valorificate de M. Caluschi [6]; investigațiile lui O. Brăzdău și I. Mânzat privind procesul de împlinire a sinelui [apud 15]; conceptualizarea creșterii personale, menționată ca un criteriu ce sporește eficiența personalității, și conținutului psihosocial al Eului au fost preluate din investigațiile lui M. Zlate [44, 45].

Anumite idei ne-au condus spre modelul dezvoltării personale a cadrului didactic. Astfel, I. Mânzat afirmă că profesorii vor fi potenți să utilizeze cele mai noi și eficiente metode de dezvoltare a unui nou profil intelectual, în consonanță cu spiritul epocii, dacă vor fi pregătiți sistematic [15]; V. Pavelcu consideră că dezvoltarea competenței didactice poate fi atinsă, socializând prin individualizare, R. Gherghinescu expune criteriile de eficacitate ale profesorului, S. Marcus analizează competențele didactice [apud 13].

Modelul integrativ al motivației pentru profesia didactică are ca dimensiuni teoretice de sprijin modelul neajutorării învățate, reformularea atribuirii motivaționale și modelul așteptare – valoare sau modelul discrepanței motivaționale. Pe lângă acestea, autorii mai includ în model doua aspecte: autoeficacitatea (Bandura A.) și motivația intrinsecă (Deci și Ryan). Cu cât este mai mare dorința personală de a continua cariera didactică, cu atât va fi mai exprimată motivația intrinsecă și autoeficacitatea, afirmă autorii [apud 48, p. 125].

Dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic, identificate în studiul teoretic, au fost sistematizate parțial, identificate schematic, deoarece nu există studii nemijlocite ce ar determina cu claritate constructele dimensiunii psihosociale ale dezvoltării personale a cadrelor didactice. Toate acestea au condus la formularea problemei de cercetare, a scopului, obiectivelor, direcțiilor de soluționare și ipotezelor cercetării.

Capitolul 2. Studiul experimental al dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic prezintă designul experimental al cercetării.

Studiul experimental al dimensiunii psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic reprezintă etapa cercetării la care s-au structurat dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic în constructe-cheie, s-a elaborat modelul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, prezentat în Figura 1.

Modelul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* reprezintă un construct complex formată din: Dimensiunea epistemologică a DP a CD, care reprezintă constructul premiselor teoretice ce au fundamentat studiul cercetării; constructul Dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; constructul Dimensiunea metodologică de realizare a DP a CD din perspectiva psihosocială ce determină condițiile facilitatoare, direcțiile de acțiune în dimensiunile cognitive, afective, motivaționale de dezvoltare, modalități de evaluare/autoevaluare. Toate aceste dimensiuni au contribuit la elaborarea și realizarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*. Realizarea programului a produs schimbări calitative în dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale, ceea ce a condus la dezvoltarea cadrelor didactice organizate cognitiv, cu nivel mai înalt de reglare afectiv – motivațională.

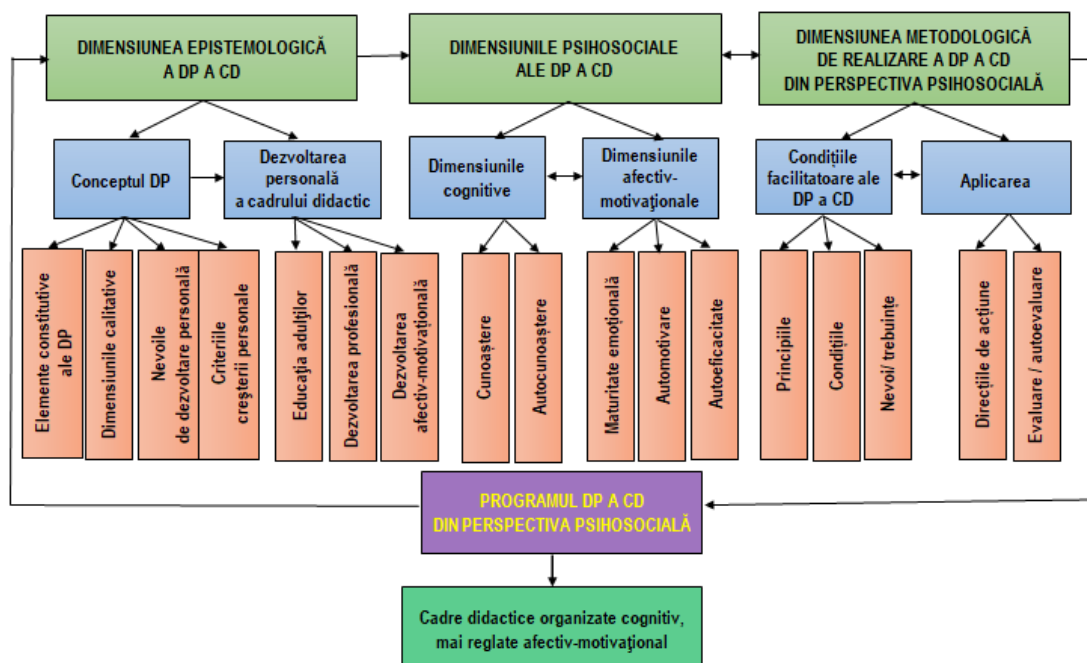

Fig. 1. Modelul Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială

Astfel, dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic reprezintă constructul complex format din *dimensiunile cognitive*, ca organizatoare a cunoașterii și autocunoașterii; dimensiunile *afectiv – motivaționale*, reglatoare a comportamentului prin elementele: maturitatea emoțională, automotivare, autoeficacitate.

Scopul demersului experimental: identificarea raportului și diferențelor de manifestare ale elementelor dimensiunii psihosociale ale dezvoltării personale.

Obiectivele demersului experimental: stabilirea lotului experimental după diverse criterii; identificarea opiniei cadrului didactic, angajatului din sfera finanțe, privind necesitatea dezvoltării personale; structurarea motivațiilor personale legate de realizarea dezvoltării personale a cadrului didactici; argumentarea raportului între variabilele: maturitate emoțională, automotivare, autoeficacitate și diferențe de manifestare a acestora, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei.

În vederea atingerii scopului și obiectivelor demersului experimental au fost implicate două loturi: primul lot constituit din cadre didactice, lotul al doilea format din angajați ai unei instituții financiare. În cercetare au fost implicați **249** de respondenți, repartizați în 2 loturi experimentale:

Lot 1 – 198 de cadre didactice, care au format grupurile:

1 A – cadre didactice din învățământul general cu funcție de conducere – 48 de persoane;

2 B – cadre de didactice din învățământul general – 53 de persoane;

3 C – cadre didactice din învățământul profesional tehnic – 47 de persoane;

4 D – personal științifico-didactic din învățământul superior – 50 de persoane.

Lotul 2 a constituit grupul E – angajații dintr-o instituție financiară – 51 de persoane.

Investigația noastră a avut loc în perioada 2014–2017.

Studiul experimental al dimensiunii cognitive a dezvoltării personale a cadrului didactic a fost realizat prin chestionarul „Dezvoltarea personală a cadrului didactic”, care a sistematizat ideile și motivațiile personale ale cadrelor didactice privind necesitatea dezvoltării personale. Chestionarul realizat a servit drept instrument descriptiv prin care am obținut informații cu privire la dezvoltarea personală și clasificarea motivațiilor personale cu privire la necesitatea realizării dezvoltării personale. În acest context, propunem unele date generalizate ale analizei statistice a Chestionarului pe lotul *cadre didactice*. *Itemul 5* al Chestionarului identifică ideile respondenților cu privire la dezvoltarea personală. Variantele de răspuns alese de respondenți le-am repartizat după anumite criterii, ideile selectate sunt prezentate sintetizat în Figura 2.

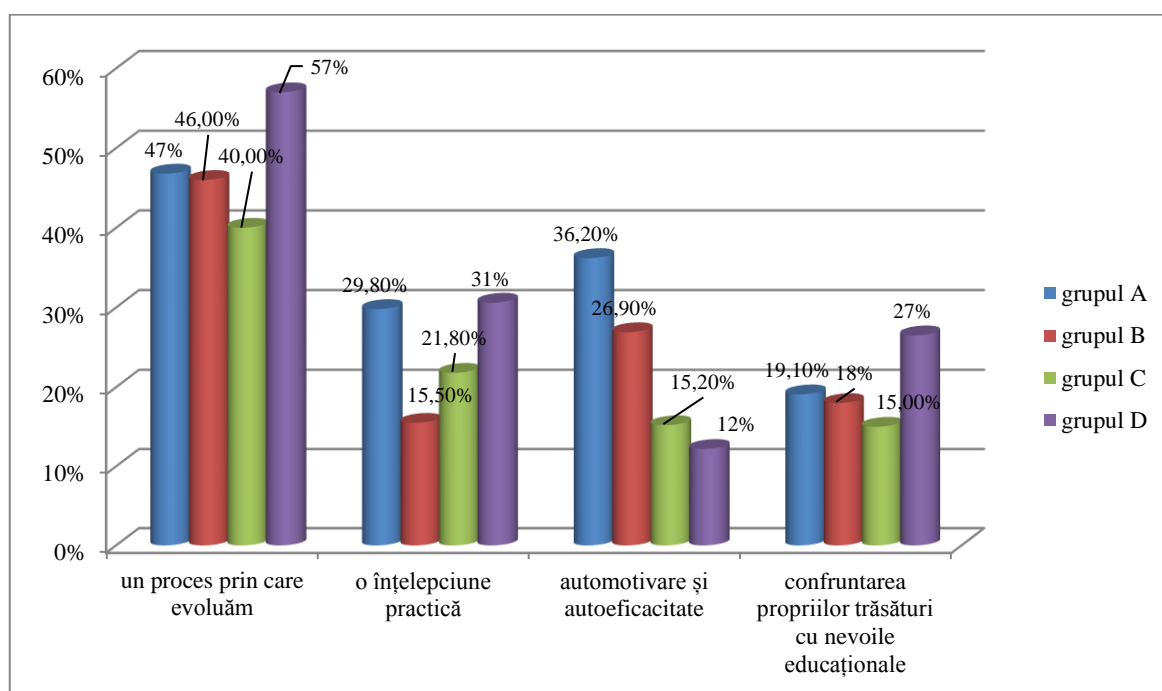

Fig. 2. Dezvoltarea personală în opinia cadrelor didactice

Comparând frecvența răspunsurilor alese de respondenții lotului cadre didactice, prezentată în Figura 2., identificăm cote maxime pentru descrierea: *un proces prin care însușim*

abilități pentru creștere, evoluție cu 57,10% alegeri pentru grupul D, cadrele universitare; 46,80% alegeri la grupul A, 46% la grupul C și cu 40% alegeri pentru grupul B.

Constatăm și alegeri destul de elocvente pentru ideea dezvoltarea personală ca o înțelepciune practică – 30,60% pentru grupul D, 29,80% alegeri pentru grupul A, 21, 80%, pentru cei din grupul C și 15,50% alegeri pentru cei din grupul B.

Descrierea dezvoltării personale ca autocunoaștere, automotivare și autoeficacitate este aleasă de 36,20% respondenți din grupul A, 26, 90% alegeri pentru grupul B, 15,20% alegeri pentru cei din învățământul profesional tehnic, grupul C.

Împărtășesc ideea că dezvoltarea personală este un proces de analiză și confruntarea propriilor trăsături cu nevoile procesului educațional – 26,50% respondenți din grupul D, 19, 20% de alegeri din grupul A, 18% din grupul B și 15% din grupul C.

În cele din urmă, itemul 6 precizează care sunt nevoile/trebuințele respondenților privind realizarea dezvoltării personale, pe care le prezentăm în Figura 3.

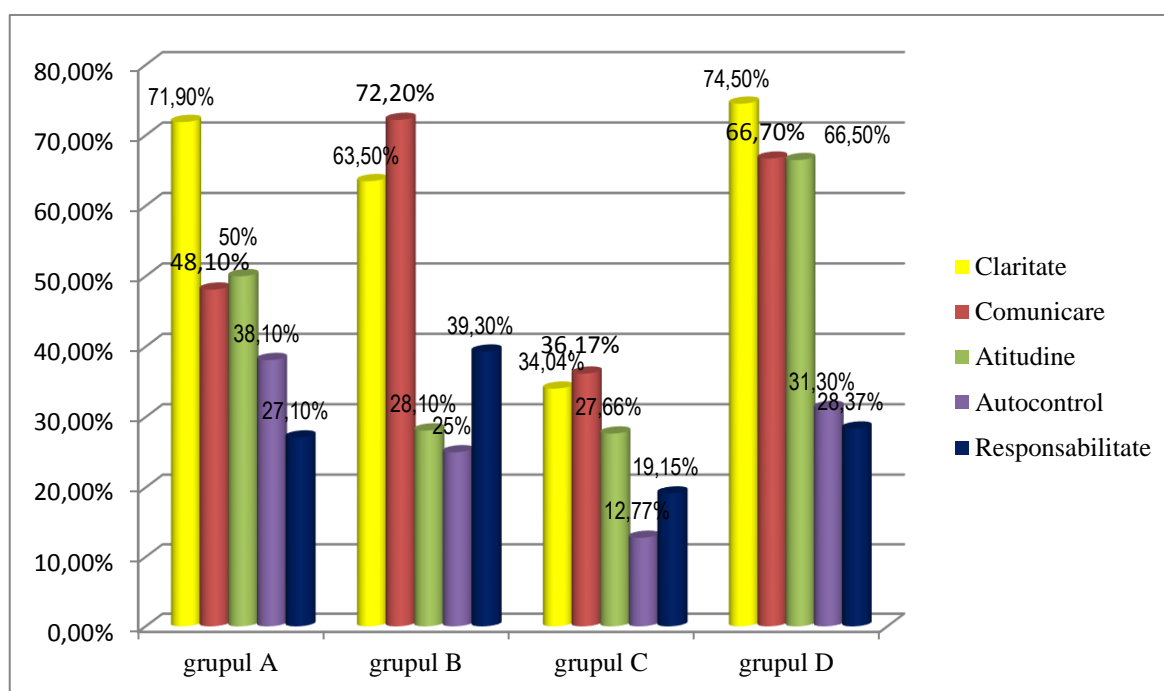

Fig. 3. Nevoile/trebuințele dezvoltării personale ale cadrelor didactice

În cazul lotului cadre didactice, observăm, că dominant pentru toate grupurile este criteriul claritate, înțelegere, aplicabilitate a conținuturilor legate de dezvoltarea personală, pe care l-am identificat la 74,50% din cadrele didactice grupului D, după care urmează cadrele didactice din grupul A – 71,90%, apoi cadrele didactice din grupul B cu 63,50% și cele cu 34,04% din grupul C.

Pe poziția următoare se plasează nevoia *comunicare eficientă cu persoana potrivită* menționată în 72,20% cazuri de cadre didactice din grupul B, 66,70% cadre didactice din grupul D, 48,10% alegeri din grupul A și 36,17% respondenți din grupul C.

După cum observăm, din diagrama prezentată în Figura 3, *criteriul atitudine pozitivă față de sine și ceilalți*, a acumulat 65,5% alegeri pentru cadrele didactice din grupul D, 50% alegeri pentru cadrele didactice din grupul A, 28% – din grupul B și 27,66% pentru cele din grupul C. Responsabilitatea personală constituie nevoia de dezvoltare pentru 39% cadre didactice din grupul B, 28,37% din grupul D, 27,8% din grupul A și 19,5% din grupul C. *Automotivare și autocontrolul* au fost menționate de 38,10% cadre didactice din grupul A, 31,30% de respondenți din grupul D, 25% din grupul B și 12,77% cadre didactice din grupul C.

Prin urmare, nevoile pentru dezvoltarea personală ale cadrelor didactice le putem ierarhiza în felul următor: 1 – Claritate, înțelegere, aplicabilitate a conținuturilor privind dezvoltarea personală; pe poziția 2 – Comunicare eficientă cu persoana potrivită; pe a 3-a poziție – Atitudine pozitivă față de sine și ceilalți; Responsabilitatea personală, Automotivare și Autocontrolul sunt celelalte două poziții.

Aceste rezultate au permis structurarea opiniilor și generalizarea unor portrete profesionale cu caracteristici și motivații personale privind dezvoltarea personală pe care le expunem în continuare.

Caracteristicile psihosociale și opiniile despre dezvoltarea personală exprimate de cadrele didactice din învățământul general, grupurile A, B: persoane de sex feminin (82,45%), vârste diferite, dar prevalența vârstei de 46–56 de ani (49%), cu calificări în domeniul pedagogic, dominant fiind gradul didactic II. Acești respondenți, dacă am face o generalizare, consideră dezvoltarea personală: un proces prin care se însușesc abilități pentru evoluție, creștere; este autocunoaștere, automotivație, autoeficiență; constituie o înțelepciune practică; reprezintă analiza și confruntarea propriilor trăsături cu nevoile procesului educațional – 18,55%. Nevoile pentru dezvoltarea personală a cadrului didactic din învățământul general pot fi ierarhizate după cum urmează: claritate, înțelegere și aplicabilitate a așteptărilor personale; comunicare eficientă cu persoana potrivită; atitudine pozitivă față de sine și ceilalți; responsabilitate personală; automotivare și autocontrol.

Modalitățile prin care se dezvoltă sunt programe specializate – 59% și citirea cărților – 25,7%. Dintre modulele propuse, au acumulat cele mai mari alegeri Autocunoașterea și dezvoltarea personalității pozitive, urmat de Automotivarea și încrederea în sine.

La itemul Intensitatea de a parcurge un program de dezvoltare personală, calificativul în mare măsură a fost consemnat de 60,55% respondenți.

Caracteristicile psihosociale și opiniile despre dezvoltarea personală exprimate de cadrele didactice din învățământul profesional tehnic, grupul C: predominant persoane de sexul feminin (80,45%); cu vârste diferite: 23–35 de ani (22,20%), după 57 ani (15,7%); cu calificare în domeniul pedagogic, prevalent gradul didactic II. Acești respondenți, dacă am face o generalizare, consideră dezvoltarea personală: un proces prin care se însușesc abilități pentru evoluție, creștere; este autocunoaștere, automotivație, autoeficiență; constituie o înțelepciune practică; reprezintă analiza și confruntarea propriilor trăsături cu nevoile procesului educațional – 15,7%.

Nevoile/trebuințele pentru dezvoltarea personală ale cadrului didactic din învățământul profesional tehnic sunt: claritate, înțelegere și aplicabilitatea așteptărilor personale; comunicare eficientă cu persoana potrivită; atitudine pozitivă față de sine și ceilalți; responsabilitate personală; automotivare și autocontrol.

Modalitățile la care recurg cel mai des pentru a se dezvolta personal sunt citirea revistelor, cărților – 34%, programe speciale – 34%. Dintre module, acești respondenți aleg Autocunoașterea și dezvoltarea personalității eficiente, Automotivarea și încrederea în sine, Eficiențe organizaționale. Intensitatea de a parcurge un program de dezvoltare: în mare măsură – 47,8%, satisfăcător – 39%.

Caracteristicile psihosociale și opiniile despre dezvoltarea personală exprimate de cadrele didactice din învățământul superior, grupul D: persoane de sex feminin sau masculin (am evidențiat 48% persoane de sex masculin și 52% persoane de sex feminin), vârstele dominante 46–56 de ani (47,10%) și 36–45 de ani (45,10%), cu alte calificări decât cea pedagogică, cu grade științifice – doctor în științe economice/juridice, care consideră dezvoltarea personală: un proces de evoluție, o înțelepciune practică, analiză și confruntare a propriilor trăsături cu nevoile procesului educațional (26,5%). Pentru a se dezvolta personal au nevoie de: claritate, înțelegere, aplicabilitate a așteptărilor personale; comunicare interpersonală eficientă cu persoana potrivită; atitudine pozitivă față de sine și ceilalți; automotivare și autocontrol; responsabilitate personală.

Modalitățile prin care se dezvoltă personal sunt programele specializate – 77%. Modulele ce le interesează: Automotivarea și dezvoltarea încrederii în sine, Autocunoașterea și dezvoltarea personalității pozitive. Intensitatea de a parcurge programe de dezvoltare personală în mare măsură – 66,7%.

Cele analizate ne-au permis să identificăm opiniile cadrelor didactice privind necesitatea dezvoltării personale. La fel, menționăm formularea aleasă pentru descrierea dezvoltării

personale – procesul de analiză și confruntare a propriilor trăsături cu nevoile procesului educațional, identificat la lotul cadre didactice.

Astfel, rezultatele chestionării ne-au permis să structurăm opiniile cadrelor didactice prin care am identificat ideile, dar și motivele personale pentru dezvoltarea personală. Generalizând astfel caracteristicile psihosociale ale grupurilor implicate în cercetare, dar și determinarea grupurilor ce vor realiza experimentul formativ.

În studiul experimental al dimensiunilor afectiv – motivaționale am utilizat următoarele instrumente: Scala de măsurare a autoeficacității (Ralph Schwarzer și Matthiar Jerusalem, 1995); Testul de examinare a nivelului de automotivare; Scala de maturitate emoțională Friedmann [10].

Menționăm că valorile medii acumulate la dimensiunile afectiv – motivaționale la lotul cadre didactice au fost consemnate diferențiat, iar rezultatele sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Valorile medii la dimensiunile afectiv – motivaționale pentru lotul experimental, cadre didactice

Grupul	Nr. de pers.	Valorile medii la variabilele		
		Autoeficacitate	Automotivare	Maturitate emoțională
A	48	40,18	44,62	19,35
B	53	39,30	42,16	18,49
C	47	35,65	38,97	18
D	50	40,66	44,90	19,83

Aceste rezultate relevă diferențe în variabilele maturitate emoțională, automotivare și autoeficacitatea cadrelor didactice. Valori medii mai înalte la maturitate emoțională atestăm la două grupuri D – 19, 83 și A – 19, 35, ceea ce înseamnă valori medii ale maturizării emoționale, motivație stabilă în rezolvarea problemelor cu caracter emoțional, colaborare pozitivă; valori medii mai joase la acest item am depistat la cadrele didactice din grupul B – 18,49 și grupul C – 18, indice care denotă o tendință spre dezechilibru, lipsa experienței emoționale în activități practice. Deci, valorile medii la maturitatea emoțională au arătat unele diferențe de manifestare în funcție de grupul de apartenență.

La fel, în studiul experimental am constatat că există o relație directă între automotivare, autoeficacitate, ca elemente ale dimensiunii motivaționale, și maturitatea emoțională, ca element al dimensiunii afective: Pentru a valorifica această corelație a fost utilizat testul Pearson, prin care am identificat la cadrele didactice relația dintre variabilele autoeficacitate, automotivare, maturitate emoțională, reprezentată în Tabelul 2.

Tabelul 2. Relația dintre autoeficacitate, automotivare și maturitate emoțională la cadrele didactice incluse în studiu

		Autoeficacitate	Automotivare	Maturitate emoțională
Autoeficacitate	Pearson Correlation	1	.444.	.307**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000
	N	198	198	198
Automotivare	Pearson Correlation	.444**	1	.220
	Sig. (2-tailed)	.000		.002
	N	198	198	198
Maturitate emoțională	Pearson Correlation	.307	.220	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.002	
	N	198	198	198

Generalizând datele relaționale de manifestare a variabilelor la cadrele didactice, identificăm o corelație semnificativă la pragul $p < 0,001$ ($r = 0,444$) între autoeficacitate și automotivare, ceea ce ne face să tragem următoarea concluzie: cu cât este mai intensă automotivarea cu atât este mai înaltă autoeficacitatea, cu alte cuvinte, cadrele didactice care își găsesc suficientă motivare internă în profesie sunt mai eficiente personal. Aceasta înseamnă că ele știu să comunice persuasiv, își pot controla starea fiziologică și psihologică, că au o experiență anterioară temeinică și se dezvoltă prin învățare pe tot parcursul vieții. Sau că acele persoane care sunt eficiente personal găsesc resurse, dorințe, necesități de dezvoltare pentru motivarea personală.

Am constatat o relație directă semnificativă a maturității emoționale cu autoeficacitatea ($r = 0,307$ la $p < 0,001$) și cu automotivarea ($r = 0,220$ la $p = 0,002$), fapt ce atestă că persoanele mature emoțional, deci care sunt echilibrate emoțional, sunt mai autoeficace, adică au convingerea reușitei și găsesc resurse motivaționale personale.

Comparând rezultatele celor patru grupuri experimentale ale lotului cadre didactice, în funcție de vârsta persoanei, am constatat diferențe statistice. Rezultatele valorilor medii la variabilele dimensiunilor afectiv – motivaționale le prezentăm în Tabelul 3.

Tabelul 3. Valorile medii ale cadrelor didactice la variabilele dimensiunilor afectiv – motivaționale în funcție de vârsta persoanei

Grupa de vârstă	Nr. de pers.	Valorile medii la variabilele		
		Autoeficacitate	Automotivare	Maturitate emoțională
23–35 de ani	22	35,68	40,63	18
36–45 de ani	61	40,11	44,40	18,82
46–56 de ani	86	39,95	42,90	19,19
peste 57 de ani	29	36,31	40,03	19

Cadrele didactice cu vârsta între 36-45 de ani au o autoeficacitate mai înaltă (valoarea medie 40,1) decât cele cu vârsta între 25-35 de ani (valoarea medie 35,7), diferența este semnificativă la $p=0,001$ ($t=-3,451$), precum și decât cele cu vârsta peste 57 de ani (valoarea medie 36,3), diferență semnificativă la $p=0,001$ ($t=3,309$).

Cadrele didactice cu vârsta cuprinsă între 36-45 de ani sunt mai automotivate (valoarea medie 44,4) în raport cu cadrele didactice cu vârstele 23-35 de ani (valoarea medie 40,6), diferență semnificativă la $p=0,019$ ($t=-2,395$), precum și în raport cu cele cu vârsta peste 57 de ani (valoarea medie 40), diferență semnificativă la $p=0,001$ ($t=3,165$).

Cadrele didactice cu vârsta cuprinsă între 45-56 de ani au o autoeficiență mai înaltă (valoarea medie 40), decât cele între 23-35 de ani (valoarea medie 35,7), diferența este semnificativă la $p=0,003$ ($t=-3,038$), și în comparație cu cele de peste 57 ani (valoarea medie 36,3), diferență semnificativă la $p=0,004$ ($t=2,927$), sunt mai automotivate (valoarea medie 43), decât cele cu vârsta peste 57 de ani (valoarea medie 40), diferență semnificativă la $p=0,019$ ($t=2,383$), sunt mai mature motivațional (valoarea medie 19,2) decât persoanele de 23-35 de ani (valoarea medie 18), diferența este semnificativă la $p=0,015$ ($t=2,477$).

În același context, analiza datelor obținute la variabila maturitate emoțională ne permite să constatăm că există o dinamică a maturității emoționale odată cu înaintarea în vârstă, după cum urmează: vârstele 25-35 de ani cu valoarea medie 18; vârstele 36-45 de ani cu valoarea medie 18,8; vârstele 46-56 de ani – valoarea medie 19,2; peste 57 de ani – valoarea medie 19.

Prin urmare, vârstele cu cele mai înalte valori medii la dimensiunile afectiv – motivaționale sunt: 36-45 de ani și 46-56. Nu am constatat diferențe între variabilele examinate la cadrele didactice cu vârstele 23-35 de ani și cele de peste 57 de ani, fapt ce confirmă ipoteza că valorile medii ale variabilelor dimensiunilor afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale sunt mai reduse.

Deci, cadrele didactice care au nevoie de o intervenție specializată mai profundă au vârsta de 23-35 de ani, sunt persoane care pot fi descrise prin nevoia de consolidare a statutului lor profesional. Aceasta explică și maturitatea emoțională cu valori medii mai joase. Cadrele didactice cu vârsta peste 57 de ani sunt influențate de criza bătrâneții, uneori inflexibili și stereotipici la schimbare.

Conchidem: Elementele dimensiunilor afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale sunt într-o relație directă și se manifestă diferențiat, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei. Este conturată opinia cadrului didactic privind realizarea dezvoltării personale. Sinteza studiului teoretic al conceptului dezvoltarea personală a cadrului didactic a făcut posibilă o structurare integră teoretico-aplicativă a dimensiunilor psihosociale ale

dezvoltării personale a cadrului didactic. Abordările teoretice, dar și rezultatele acumulate în baza chestionarului au permis o structurare a modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Capitolul 3. Dimensiunea metodologică a dezvoltării personale a cadrului didactic din perspectiva psihosocială prezintă capitolul care descrie designul formativ, conține calcule statistice care ilustrează eficiența programului.

Scopul demersului formativ: realizarea dezvoltării personale a cadrului didactic prin programul formativ și identificarea modificărilor în elementele constitutive ale dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic.

Obiectivele: Elaborarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*; Selectarea grupurilor formative; Realizarea și validarea modelului și programului de dezvoltare personală a cadrului didactic.

Programul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* reprezintă o structură integrată realizată prin training pentru adulți cu elemente de consiliere în dezvoltarea personală.

Scopul programului DP a CD din perspectiva psihosocială reprezintă orientarea și sensibilizarea către creșterea personală a cadrului didactic în dimensiunile cognitivă, afectivă și motivațională, ce vor permite optimizarea integrării sociale și personale, creșterea nivelului de autocunoaștere, automotivare și autoeficacitate în profesia didactică.

Programul a fost realizat în perioada: decembrie 2016 – februarie 2017 pentru personalul științifico-didactic din Academia de Studii Economice a Moldovei, grupul D. În experimentul formativ au fost implicate 15 persoane, grupul experimental D1 și 15 persoane în grupul D2 de control.

Grupul al doilea format din cadre didactice din învățământul profesional tehnic, grupul C1 experimental și grupul C2 de control, din Colegiul „V. Lupu” din orașul Orhei, câte 20 persoane în fiecare grup. Realizarea programului a avut loc în perioada ianuarie – aprilie 2017.

Cercetarea dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic a finalizat cu etapa de control, validare, care a avut loc în luna iunie, anul 2017. Astfel, pentru a valida programul formativ am comparat rezultatele test și retest atât în grupurile experimentale, cât și în cele de control. Diferențele dintre indicii obținuți referitor la grupul C1 sunt expuse în Tabelul 4.

Tabelul 4. Diferențe test și retest în grupul C1

	Test și retest automotivare	Test și retest autoeficacitate	Test și retest maturitate emoțională
Z	-3,470 ^b	-3,938 ^b	-3,921 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,001	,000	,000

Astfel, în grupul C1, am constatat diferențe semnificative la automotivare ($W = -3,470$ la $p=0,001$), autoeficacitate ($W=-3,938$ la $p<0,001$) și maturitate emoțională ($W=-3,921$ la $p<0,001$).

Diferențele dintre indicii respectivi în grupul C2, sunt expuse în Tabelul 5.

Tabelul 5. Diferențe test și retest în grupul de control, C2

	automotivare	autoeficacitate	maturitate emoțională
Z	-,237 ^b	-,122 ^c	-,663 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,813	,903	,507

Prin urmare, în grupul de control, C2, pragurile de semnificație obținute la compararea test și retest sunt mai mari de 0,5. Am constatat diferențe nesemnificative la automotivare ($W=-0,237$ la $p=0,813$), autoeficacitate ($W=-0,122$ la $p=0,903$) și maturitate emoțională ($W=-0,0663$ la $p=0,507$).

Pentru că în grupul C2 nu am constatat un spor semnificativ la etapa retestării, prin urmare am verificat impactul timpului asupra rezultatelor, ce arată un scor constant.

Modificările produse la variabilele dimensiunilor afectiv – motivaționale din grupul C1, grupul celor implicați în programul, se datorează efectului acțiunilor realizate în cadrul programului formativ.

Rezultate similare am obținut și în grupurile D1 experimental și D2 de control (Tabelele 6,7).

Tabelul 6. Diferențe test și retest în grupul experimental D1

	automotivare	autoeficacitate	maturitate emoțională
Z	-3,422 ^b	-3,430 ^b	-3,409 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,001	,001	,001

În grupul D1 am constatat diferențe semnificative la automotivare ($W=-3,422$ la $p=0,01$), autoeficacitate ($W=-3,430$ la $p=0,903$) și maturitate emoțională ($W=-3,409$ la $p=0,001$).

În grupul de control D2 pragurile de semnificație obținute la compararea test și retest sunt mai mari de 0,3.

Tabelul 7. Diferențe test și retest în grupul de control D2

	automotivare	autoeficacitate	maturitate emoțională
Z	-,690 ^b	-1,002 ^c	-,079 ^c
Asymp . Sig. (2- tailed)	,490	,316	,937

Astfel, sporurile constatate nu sunt semnificative la variabila automotivare ($W = -0,690$ la $p=0,490$), autoeficacitate ($W=-1,002$ la $p=0,316$) și maturitate emoțională ($W=-0,079$ la $p=0,937$). Prin urmare, în acest grup nu am constatat un spor semnificativ al scorurilor.

Rezultatele obținute în grupul D1 demonstrează schimbări semnificative în dimensiunile afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale a cadrului didactic, ce se datorează ședințelor programului formativ.

Rezultatele retest ale grupurilor C1 și C2 sunt prezentate în Tabelul 8. Astfel, valorile retest ale grupurilor C1 și C2 diferă semnificativ la variabilele automotivare ($U=125$ la $p=0,042$), autoeficacitate ($U=126$ la $p=0,045$), maturitate emoțională ($U=150$ la $p=0,176$).

Tabelul 8. Diferențe retest în grupurile C1 și C2

	Retest automotivare	Retest autoeficacitate	Retest maturitate emoțională
Mann-Whitney U	125,000	126,000	150,000
Wilcoxon W	335,000	336,000	360,000
Z	-2,033	-2,007	-1,353
Asymp. Sig. (2-tailed)	,042	,045	,176

a. Grouping Variable: grup

Rezultatele retest ale grupurilor D1 și D2 diferă semnificativ la variabilele automotivare ($U=23$ la $p<0,00$), autoeficacitate ($U=60,5$ la $p=0,030$), maturitate emoțională ($U=62$ la $p=0,036$), ele fiind prezentate în Tabelul 9.

Tabelul 9. Diferențe retest în grupurile D1 și D2

	Retest automotivare	Retest autoeficacitate	Retest maturitate emoțională
Mann-Whitney U	23,000	60,500	62,000
Wilcoxon W	143,000	180,500	182,000
Z	-3,739	-2,164	-2,096
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,030	,036

a. Grouping Variable: grup

Rezultatele obținute demonstrează schimbări calitative în dimensiunile afectiv – motivaționale, dar progresul este mai mare, totuși, la grupurile cu un potențial inițial mai ridicat.

Rezultatele în grupurile C1, C2 la test și retest sunt prezentate grafic în Figura 3.

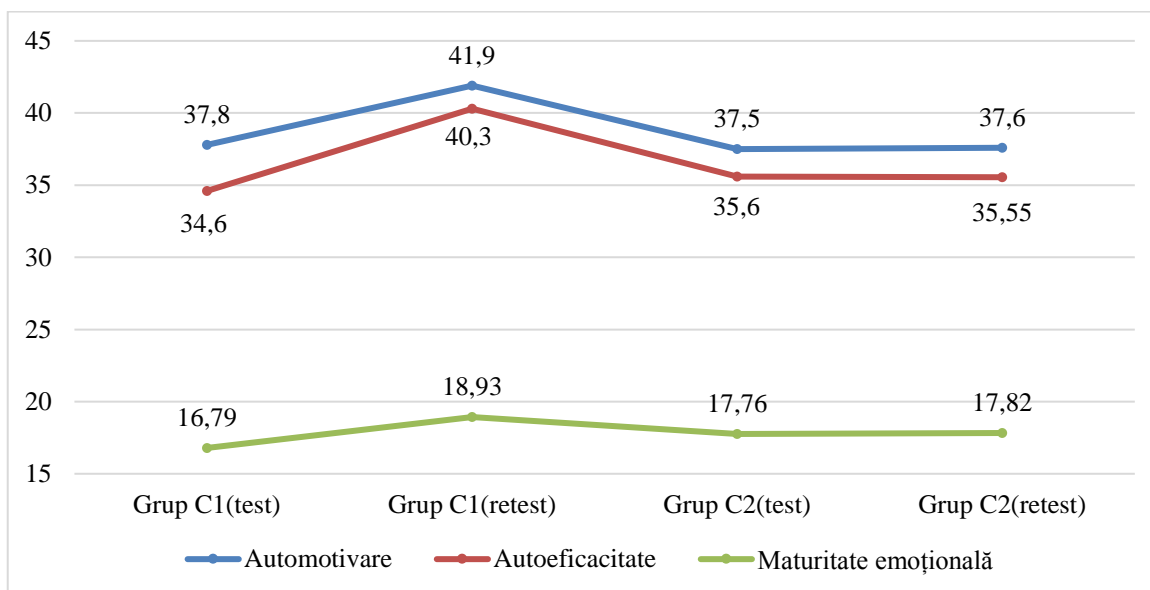

Fig.3. Rezultatele test și retest ale variabilelor grupurilor C1, C2

Analizând graficele din Figura 3., observăm în grupul experimental C1 valori mai mari la variabilele dimensiunilor afectiv – motivaționale. Rezultatele grupului de control C2 sunt, practic, aceleași.

Rezultatele acumulate de grupurile D1, D2 sunt reflectate în Figura 4. Ele denotă schimbările produse în aceste grupuri.

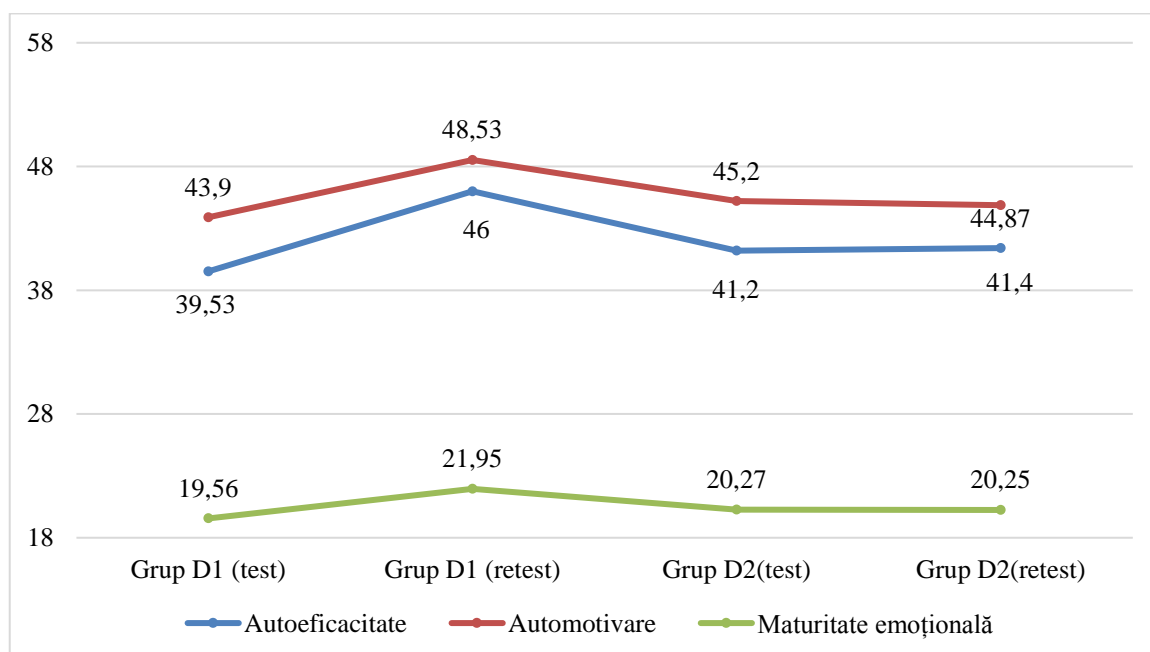

Fig.4. Rezultatele test și retest ale variabilelor grupurilor D1, D2.

Generalizând rezultatele expuse în Figura 4., observăm că în grupul D1 experimental sunt înregistrate unele schimbări cantitative, pe când în grupul de control D2 rezultatele rămân intacte.

Rezultatele evaluării din Fișa de evaluare demonstrează implicarea respondenților interesați de subiectele programului, astfel, expunem generalizat unele viziuni ale cadrelor didactice din grupul C1: 1. Dezvoltarea personală este consemnată ca explicație și acțiune, din care evidențiem: schimbarea, să dau prioritate unor lucruri, să fiu mai bun, să mă mulțumesc cu ce am, activități practice etc.; 4. Interacțiuni cu sine – nu trebuie acceptate unele lucruri, înțelegere, acceptare de sine.; în relații cu colegii – cooperare, distribuirea funcțiilor, comunicarea armonioasă.; în relații cu formatorul – admirație, exprimare deschisă, aprofundarea cunoștințelor; 5. Exercițiile ce mi-au plăcut: metodele active, folosirea maximelor, conversația euristică, activitățile în grup, testul culorilor, testele proiective,..; 6. Stările afective trăite: confort psihologic, curiozitate, cunoaștere, creativitate; 7. Gânduri pentru viitor: mai mult timp alocat programului, să fie organizat în anumite zile, să fiu mai insistent, mai mult curaj.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza teoretică și rezultatele obținute în studiul experimental și cel formativ au permis formularea următoarelor concluzii generale:

1. Argumentarea teoretico-aplicativă a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic relevă o structurare pe dimensiunile:

a) Cognitivă: Cunoaștere – ca organizator al identificării opiniei cadrului didactic privind necesitatea promovării dezvoltării personale, prin proiectarea și ghidarea Planului de Dezvoltare Personală. Autocunoaștere – prin descoperirea personală cu ajutorul testului de autoanaliză, poezie, desen, eseu, astfel, persoana a consemnat reflecții personalizate despre Sine.

b) Afectivă – axată pe determinarea maturității emoționale, a conștientizării afective, pe comunicarea eficientă și interacțiune.

c) Motivațională – axată pe variabila automotivare, ce exprimă efortul și atitudinea personală de motivare și autoeficacitate, conștiința propriei competențe de a reuși în activitate [33, p. 262].

2. Studiul experimental al organizării cognitive prin identificarea opiniei cadrului didactic cu privire la necesitatea dezvoltării personale a permis să structurăm un conținut teoretico-aplicativ în următoarele direcții:

Conținutul legat de conceptul *dezvoltarea personală*, care este perceput de cadrele didactice ca un proces de creștere a persoanei, înțelepciune practică, dar și ca un proces ce pretinde analiza trăsăturilor proprii în confruntarea cu nevoile procesului educațional. Opiniile respondenților au tangențe comune, ce se referă la apropierea dintre sensurile atribuite conceptului, dar și diferențe, ce se referă la rangul sensului de valori și nevoi/trebuințe personale și profesionale.

Identificarea nevoilor/trebuințelor personale de dezvoltare – claritate, înțelegere și aplicare a dezvoltării personale; comunicare interpersonală cu persoana potrivită; atitudinea pozitivă față de sine și ceilalți; responsabilitatea personală.

Conținut legat de stabilirea subiectelor în realizarea programului formativ și a caracteristicilor psihosociale ale respondenților implicați în cercetare, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei [33, p. 97].

3. În rezultatul studiului experimental al dimensiunilor afectiv – motivaționale am determinat că statutul profesional al cadrului didactic, influențat de funcție, experiență, dezvoltă oportunități de responsabilizare privind perspectivele dezvoltării personale, iar particularitățile de vârstă creează premise de adaptare continuă. Variabilele dimensiunilor afectiv – motivaționale cu valori medii mai înalte au fost atestate la cadrele didactice cu vârstele: 36-45 de ani și 46-56 de ani, valori medii mai joase au acumulat cadrele didactice cu vârstele 23-35 de ani și peste 57 ani – aceste rezultate identifică grupurile - țintă pentru dezvoltarea personală [39, p. 23].

4. Elaborarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* a făcut posibil generalizarea dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic într-o structură integră. Modelul reprezintă constructul teoretico-aplicativ ce fundamentează programul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, iar realizarea programului prin finalitățile – cadre didactice organizate cognitiv și cu nivel mai înalt de reglare afectiv – motivațională. [39, p. 24].

5. Implementarea programului *Dezvoltare personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* a contribuit la dezvoltarea cadrului didactic în trei dimensiuni psihosociale – cognitivă, afectivă și motivațională. Rezultatele cantitative și calitative ale realizării programului oferă plusvaloare în dezvoltarea resurselor umane din instituțiile de învățământ, având ca țintă construirea demersului individual de dezvoltare personală pe baza unui set de valori, atitudini și convingeri, asumarea lor, precum și conștientizarea necesității dezvoltării/formării continue [43, p. 354].

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea, din punct de vedere teoretic și praxiologic, a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic, fapt care a condus la elaborarea conceptului și modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, a programului și a demersului acțional, asigurând astfel dezvoltarea personală a cadrului didactic în dimensiunile cognitivă, afectivă și motivațională.

Cercetarea realizată a contribuit la valorificare dezvoltării personale în procesul educațional și ne-a permis să elaborăm următoarele **recomandări practice**:

- Experților în domeniul politicilor educaționale: elaborare de politici și strategii de dezvoltare ce ar reglementa și standardiza oportunități pentru dezvoltarea personală a cadrelor didactice;
- Elaborarea metodologiilor de realizare a dezvoltării personale a cadrelor didactice în instituțiile de formare inițială și continuă, elaborarea de ghiduri – rezultatele obținute în cercetare pot servi drept suport teoretico-aplicativ;
- Pentru instituțiile de formare/dezvoltare continuă: promovarea cursurilor pentru formatorii/trainerii de dezvoltare personală, formatorii în educația adulților; în context, recomandăm programul – integral sau parțial, pe dimensiuni – pentru aplicare în stagiile de dezvoltare/formare continuă; elaborarea programelor, modulelor tematice, stagiilor de formare ce ar integra subiecte cu conținutul dezvoltării personale;
- Cadrelor didactice: formarea capacității de a realiza strategii prin implicare în programe de dezvoltare personală, dezvoltarea unei atitudini personale și a unei conștiințe de sine ce promovează implicare activă, colaborare, interrelaționare; o analiză critică constructivă față de sistemele sociale și schimbările din procesul educațional, iar continuitatea acestor schimbări va fi extinsă prin monitorizare și evaluare, fiind observabilă și de subiecții educaționali – elevi, părinți, colegi, prin completarea fișelor de observații, anchetelor realizate de aceștia [39, p. 33];
- Promovarea dezvoltării profesionale pornește, preponderent, de la nevoile, obiectivele, exigențele instituției de învățământ, ale politicilor educaționale de stat, iar dezvoltarea personală plasează accentul pe nevoile personale și sociale care sunt într-o consonanță directă cu conștiința de sine, de aceea crearea condițiilor facilitatoare, mediilor dinamice de dezvoltare, caracterizate prin încredere, bunăvoință, echitate, independență și colaborare, va permite creșterea personală a cadrelor didactice în instituțiile educaționale [34];
- Conștientizarea necesității de dezvoltare personală continuă și cultivarea la tinerii specialiști din domeniul pedagogic a unei culturi de autoformare prin implicare în

programe de dezvoltare, studierea literaturii de specialitate, exersarea și realizarea planului de dezvoltare personală, implicare autentică, diminuându-se astfel riscurile profesiei didactice și făurindu-se astfel un profil veritabil pentru prestigiul profesiei alese.

Investigațiile realizate și descrise în lucrare deschid noi perspective pentru elaborarea metodologiilor de realizare a dezvoltării personale a cadrelor didactice în instituțiile de formare inițială și continuă, răspunzând astfel exigențelor politicilor educaționale și sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. **Bolboceanu A. (coord.), Cucer A., Vrabii V.** ș.a. Repere epistemologice ale asistenței psihologice în contextul învățării pe tot parcursul vieții. Chișinău: IȘE, 2018. 190 p.
2. **Bolboceanu A. (coord.), Cucer A., Vrabii V.** ș.a. Repere conceptuale ale asistenței psihologice în învățarea pe tot parcursul vieții. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2018. 198 p.
3. **Bolboceanu A., Vrabii V.** Dezvoltarea personală – condiția eficienței cadrului didactic. În: Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho – socio – pedagogice. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo”, 2017, p. 28-31.
4. Bucun N. ș.a. Bazele managementului educațional. Program de formare continuă în domeniul managementului educațional. Modulul 1. Chișinău, 2004. 214 p.
5. Callo T. Pedagogia practică a atitudinilor. Chișinău: Editura Litera, 2014. 240 p.
6. Caluschi M. Procesul formativ de formare personală în viitorul extrem. În: Psihologie, 2011, nr. 3, p. 69-74.
7. Chelcea S. Psihologia socială. Note de curs. București, 2001. 169 p.
8. Codul Educației al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319-324 (634).
9. Cojocaru-Borozan M. Formarea continuă a culturii emoționale la profesorii școlari. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2010. 239 p.
10. Focșa-Semionov S. Învățarea autoreglată. Chișinău: Editura Epigraf, 2010. 360 p.
11. Fordham F. Introducere în psihologie lui C.G. Jung. București: Editura IRI, 1998. 208 p.
12. Jung C. Psihologia individuală și socială. În: Antologia Puterea sufletului, vol. 3, București: Editura Anima, 1994. 148 p.
13. Marcus C. (coord.) Competența didactică. București: Editura ALL Educațional, 1999. 176 p.
14. Maslow A. Motivația și personalitate. București: Editura Trei 2013. 447 p.
15. Mânzat I. (coord.) Psihologia Sinelui. Un Pelerinaj spre centrul Ființei. București: Editura Eminescu, 2000. 360 p.
16. Mitrofan I. Psihoterapie (repere teoretice, metodologice și aplicative). București: Editura SPER, 2008. 514 p.

17. Moga E. Particularitățile interacțiunii autoapreciere – nivel de expectanțe la tineri. Teză de doctor. Chișinău 2015. 287 p.
18. Negură I. Optimizarea stării de bine ca problemă psihologică. În: Negură I. (coord.) Formarea competențelor de rezolvare a problemelor psihologice în procesul instruirii inițiale și continue a psihologilor. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2014, p. 14-57.
19. Negură I. (coord.) Formarea competențelor de rezolvare a problemelor psihologice în procesul instruirii inițiale și continue a psihologilor. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2014. 234 p.
20. Paladi O. Conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2014. 223 p.
21. Racu I., Perjan C. Psihologia dezvoltării și pedagogică. Chișinău, 2007. 160 p.
22. Robbins A. Știința dezvoltării personale. Puterea nemărginită. București: Editura Almatea 2011. 333 p.
23. Rogers C. A deveni o persoană. Perspectiva unui terapeut. București: Editura Trei, 2014. 560 p.
24. Rusnac S. Satisfacția față de munca profesională și starea de bine psihologică a universitarilor: măsuri ale calității vieții. În: În: Kreatikon: Creativitate – Formare – Performanță. In memoriam prof. univ. dr. Mariana Caluschi. Materialele Simpozionului Național, XIII-a, Volum de rezumate. Iași, 2017, p. 9.
25. Savca L. Obstacole în calea fericirii. În: Psihologie, revista științifico-practică, 2015, nr. 1-2, p. 89-95.
26. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general, Chișinău, 2016. <https://www.edu.md/> (vizitat 19.11.2017).
27. Strategia sectorială de dezvoltare Educați-2020 pentru anii 2014-2020 al ME. <https://www.edu.md/> (vizitat 14.04.2014).
28. Tolstaia S. Identitatea profesională a psihologului narativ. În: Studia Universitatis Moldaviae / Seria Științe ale educației, 2015, nr. 5 (85), p. 194-195.
29. **Vicol N. (coord.), Pogolșa L., Vrabii V.** ș.a. Cadrul didactic: atât de mult al școlii. Compendiu științifico-didactic. Chișinău: Tipografia „Totex-Lux”, 2017. 258 p.
30. **Vicol N., Vrabii V.** Dezvoltarea personală a cadrului didactic: arta de a învăța să fii. În Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017, p. 336-342.
31. **Vrabii V.** Aspecte psihosociale privind motivația adulților pentru învățare. În: Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2014, partea II, p. 409-414.
32. **Vrabii V.** Atitudinea față de schimbare în profesia didactică. În: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, 2017, p. 51-55.
33. **Vrabii V.** Condiții facilitatoare pentru dezvoltarea personală a cadrului didactic. În: Acta et Commentationes, 2017, nr. 2 (11), p. 252-263.
34. **Vrabii V.** Criterii ale dezvoltării personale a cadrelor didactice. În: Univers Pedagogic, 2017, nr. 4 (56), p. 91-98.

35. **Vrabii V.** Dezvoltarea cadrului didactic în contextul învățării pe tot parcursul vieții. În: Tehnologii didactice moderne: In memoriam dr. hab., prof. univ. Stela Cemortan. Materialele Simpozionului Pedagogic. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2016, p. 405-408.
36. **Vrabii V.** Dezvoltarea personală a cadrelor didactice – condiție a schimbărilor în educație. În: Kreatikon: Creativitate – Formare – Performanță. In memoriam Prof. univ. dr. Mariana Caluschi. Materialele Simpozionului Național, Ediția a XIII-a, Volum de rezumate. Iași: 2017, p. 45.
37. **Vrabii V.** Dezvoltarea personală a cadrului didactic: opinii și perspective. În: Univers Pedagogic, 2016, nr. 3 (51), p. 93-98.
38. **Vrabii V.** Inteligența – cheia dezvoltării personale. În: Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități (1941-2016). Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 ani de activitate. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2016, p. 63-65.
39. **Vrabii V.** Nevoia de dezvoltare personală prin automotivare și autoeficacitate în profesia didactică. În: Psihologie, 2017, nr. 3-4 (31), p. 23-34.
40. **Vrabii V.** Orientările valorice în dezvoltarea personală a cadrelor didactice. În: Școala modernă: provocări și oportunități. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2015, p. 224-226.
41. **Vrabii V.** Principiile dezvoltării personale a cadrului didactic. În: Tehnologii didactice moderne: In memoriam dr. hab., prof. univ. Stela Cemortan. Materialele Simpozionului Pedagogic International. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, p. 482-484.
42. **Vrabii V., Paniș A.** Raportul etică – autoeficacitate în dezvoltarea personală a cadrelor didactice. În: Valorile moral-spirituale ale educației: In memoriam Mihail Terentii. Materialele Simpozionului Pedagogic International. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2015, p. 83-88.
43. **Vrabii V., Sandul V.** Dezvoltarea personală – traiectorie individuală a dezvoltării cadrului didactic. În: Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017, p. 351-354.
44. Zlate M. Eul și personalitatea. București: Editura Trei, 2002. 273 p.
45. Zlate M. Fundamentele psihologiei. București: Editura Universitară, 2006. 461 p.
46. Бурара Н. Роль личностных ресурсов в поддержании увлеченности педагога http://www.cnaa.md/files/theses/2017/51883/natalia_buraga_abstract.pdf (vizitat 20.11.2017).
47. Желеско П., Роговин М. Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности. Кишинев: Издательство Штиинца, 1985. 136 с.
48. Jesus S.N., Lens W. An Integrated Model for the Study of Teacher Motivation, Applied Psychology, an International Review, Volume 54, Issue 1, January, 2005.
49. Pratkanis A., A. Greenwald, How shall the Self be conceived, Journal for the Theory of Social Behaviour, 1985, vol. 15 (3), p. 311-329.
50. Rogers C. A theory of therapy, personality and interpersonal relation slip, as developed in client – centered framework/Psychology: A Study of a Science, vol. 3, 1989, p. 149-180.

ADNOTARE

Vrabii Violeta. Dimensiuni psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2019.

Structura tezei. Lucrarea include introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 176 surse bibliografice, 18 anexe, 128 pagini text de bază, 14 figuri, 29 tabele. Rezultatele cercetării sunt publicate în 18 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: autoeficacitate, automotivare, dimensiune afectivă, dimensiune cognitivă, dimensiune motivațională, dezvoltare personală, cadru didactic, maturitate emoțională, dimensiuni psihosociale ale dezvoltării personale.

Domeniul de studiu: psihologia socială a cadrului didactic.

Scopul cercetării: Determinarea dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic și implementarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Obiectivele cercetării: analiza teoretică a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; identificarea opiniei cadrului didactic privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunilor afectiv – motivaționale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; argumentarea conceptuală a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; elaborarea și validarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în sistematizarea reperelor teoretice cu privire la dimensiunile psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; sistematizarea ideilor, nevoilor/treburilor personale privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunilor afectiv – motivaționale și diferențele de manifestare, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei; elaborarea modelului și programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea, din punct de vedere teoretic și praxiologic, a dimensiunilor psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic, fapt care a condus la elaborarea conceptului și modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, a programului și a demersului acțional, asigurând astfel dezvoltarea personală a cadrului didactic în dimensiunile cognitivă, afectivă și motivațională.

Semnificația teoretică constă în definirea *conceptului dezvoltare personală* din perspectivele psihologică, psihosocială, pedagogică; determinarea constructelor dimensiunii psihosociale și a elementelor constitutive ale dezvoltării personale a cadrului didactic; determinarea raportului dintre elementele constitutive ale dimensiunii psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic; elaborarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*; stabilirea condițiilor facilitatoare de dezvoltare personală; argumentarea importanței dezvoltării personale a cadrului didactic în contextul dezvoltării profesionale eficiente.

Valoarea aplicativă constă în elaborarea și aplicarea chestionarului „Dezvoltarea personală a cadrului didactic” prin care am structurat un sistem de idei și motivații personale privind necesitatea dezvoltării personale; determinarea corelației dintre elementele dimensiunilor afectiv – motivaționale și a diferențelor de manifestare, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei; crearea unei baze metodologice complexe de realizare a dezvoltării personale prin elaborarea și validarea modelului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*, aplicarea programului *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială*. Modelul propus contribuie la creșterea personală a cadrului didactic, creează premise pentru asigurarea calității formării/dezvoltării profesionale continue.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost implementate prin programul *Dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială* realizat cu personalul științifico-didactic de la Academia de Studii Economice a Moldovei, cu cadrele didactice de la Colegiul „V. Lupu” din Orhei, modulele tematice, trainingul formativ în stagiile de formare profesională continuă a cadrelor didactice, promovate la Institutul de Științe ale Educației.

АННОТАЦИЯ

Врабий Виолета. Психосоциальные особенности личностного развития педагогических кадров.

Диссертация на соискание степени доктора психологии. Кишинэу, 2019.

Структура диссертации: диссертация состоит из введения, трех глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии включающей 176 названий, 18 приложений, 128 страниц основного текста, 14 фигур, 29 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 18 научных работах.

Ключевые слова: самоэффективность, самомотивация, аффективная, когнитивная, мотивационная особенность развития, личностное развитие, педагогические кадры, эмоциональная зрелость, психосоциальные особенности личностного развития.

Область исследования: социальная психология педагогических кадров.

Цель исследования: определение психосоциальных особенностей личностного развития педагогических кадров и внедрение программы личностного развития педагогических кадров.

Задачи исследования: теоретический анализ психосоциальных особенностей личностного развития педагогических кадров; выявление представлений педагогических кадров о необходимости личностного развития; определение соотношения аффективно – мотивационных компонентов личностного развития педагогических кадров; концептуальная аргументация психосоциальных особенностей личностного развития педагогических кадров; разработка и проверка на практике модели *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*.

Научная новизна и оригинальность состоит в систематизации теоретико-практических основ психосоциальных особенностей личностного развития *педагогических кадров*; в определении, как соотношения, так и различия аффективно – мотивационных компонентов в зависимости от возрастных и профессиональных особенностей личности; разработке экспериментальной модели и программы *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*.

Решенная значимая научная проблема была осуществлена посредством обоснования психосоциальных особенностей личностного развития педагогических кадров с теоретической и практической точки зрения, что привело к разработке концепции модели *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*, программы личностного развития педагогических кадров в когнитивном, аффективном и мотивационном ключе.

Теоретическая значимость состоит в определении концепции личностного развития с психологической, психосоциальной, педагогической точек зрения; выявлении компонентов составляющих личностное развитие педагогических кадров; определении соотношения аффективно – мотивационных особенностей личностного развития педагогических кадров; в разработке модели *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*; определении условий необходимых для личностного развития; аргументации важности личностного развития для эффективного профессионального роста педагогических кадров.

Практическая ценность работы состоит в разработке и внедрении опросника „Личностное развитие педагогических кадров”, благодаря которому была структурирована система идей и мотивов способствующих личностному развитию; были определены корреляции и различия аффективно – мотивационных компонентов, в зависимости от возрастных и профессиональных особенностей личности; создана комплексная методологическая база реализации личностного развития посредством разработки и проверки на практике модели *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*. Предлагаемая модель способствует обеспечению качества непрерывного профессионального образования и личностного роста педагогических кадров.

Внедрение научных результатов. Результаты диссертации были внедрены посредством программы *Личностное развитие педагогических кадров с психосоциальной точки зрения*, реализованной совместно с научно-преподавательским составом Экономической Академии Молдовы, а также с преподавателями Колледжа им. „В. Лупу” города Орхей, в процессе реализации тематических модулей, формирующих тренингов, на курсы непрерывного обучения/повышения квалификации в Институте Педагогических Наук.

ADNNOTATION

Vrabii Violeta. Psychosocial dimensions of personal development of teacher.

PhD thesis in psychology. Chişinău, 2019.

Thesis structure. The thesis includes introduction, three chapters, conclusions and recommendations, 176 titles of bibliography, 18 annexes, 128 pages of basic text, 14 figures, 29 tables. The results of the research was publish in 18 scientific articles.

Keywords: self-efficacy, self-motivation, affective dimension, cognitive dimension, motivational dimension, personal development, teacher, emotional maturity, psychosocial dimensions of personal development.

The field of research: social psychology of teacher.

The research purpose: The determination of the psychosocial dimensions of personal development of teacher and the implementation of program *Teacher personal development from a psychosocial perspective*.

Research objectives: theoretical analysis of the psychosocial dimensions of personal development of teacher; identification of teacher's opinion concerning the need of personal development; determining the ratio of constituents of the affective – motivational dimensions of teacher's personal development; conceptual argument of psychosocial dimensions of teacher's personal development and validation of the model *Teacher personal development from a psychosocial perspective*.

The scientific novelty lies in the theoretical systematization of psychosocial dimensions of teacher's personal development; structuring the system of idea, personal motivation regarding the need of personal development; determining the ratio of constituents of the affective-motivational dimensions, also show differences by personal peculiarities of age and profession; elaboration of the model and program of the *Teacher personal development from a psychosocial perspective*.

The researched scientific problem lies in theoretical and practical foundation of the psychosocial dimensions of personal development of teachers, which led to the elaboration of the concept of the model *Teacher personal development from a psychosocial perspective*, of the program and the action, thus ensuring teacher personal development in dimensions of cognitive, affective and motivational.

Theoretical significance consists of the definition of personal development from the perspective of psychological, psychosocial, pedagogical; determining constructs that include elements of the personal development of the teacher; determining the ratio of the components of psychosocial dimension of personal development of teachers; elaborating the model *Teacher personal development from a psychosocial perspective*; establishing the facilitating conditions of personal development; arguing the importance of personal development of teacher in the context of effective professional development.

The applicative value of research consists of the elaboration and application of the questionnaire „Personal Development of the Teacher” through which I have structured a system of ideas and personal motivations concerning the need of personal development; determining the correlation between the elements of affective-motivational dimension and show differences by age and professional particularities of the person; creation of a complex methodological basis to realize the personal development by the elaboration and validation of the model *Teacher personal development from a psychosocial perspective*, the application of the program *Teacher personal development from a psychosocial perspective*. The proposed model helps ensure the quality of personal development/training and personal growth of teachers formed in this model.

Implementing the scientific results. The results of the thesis was approved by the program *Teacher personal development from a psychosocial perspective* realized with the scientific and teaching staff from the Academy of Economic Studies of Moldova, teachers from the College „V. Lupu” Orhei, thematic modules, formative trainings in continuous professional sessions for teachers from the Institute of Education Sciences.

VRABII VIOLETA

**DIMENSIUNI PSIHOSOCIALE
ALE DEZVOLTĂRII PERSONALE A CADRULUI DIDACTIC**

Specialitatea 511.03 – Psihologie socială

Autoreferatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 17.12.2018 Hârtie ofset 80 g/m ²	Formatul hârtiei A4 Tipar digital. Tiraj 50 ex. Comanda nr. 252
--	---

Tipografia „CAVAIOLI” SRL, str. Doina 104